

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

NGUYỄN TRUNG THÀNH

**NGHIÊN CỨU THÀNH PHẦN LOÀI CÂY DƯỢC
LIỆU TẠI VƯỜN QUỐC GIA PHIA OẮC - PHIA ĐÉN,
HUYỆN NGUYỄN BÌNH, TỈNH CAO BẰNG**

LUẬN VĂN THẠC SĨ LÂM HỌC

Thái Nguyên – 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

NGUYỄN TRUNG THÀNH

**NGHIÊN CỨU THÀNH PHẦN LOÀI CÂY DƯỢC LIỆU
TẠI VƯỜN QUỐC GIA PHIA OẮC - PHIA ĐÉN,
HUYỆN NGUYỄN BÌNH, TỈNH CAO BẰNG**

Ngành : Lâm học

Mã số : 8 62 02 01

LUẬN VĂN THẠC SĨ LÂM HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. HỒ NGỌC SƠN

Thái Nguyên – 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa được ai công bố trong bất kỳ công trình nào. Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Thái Nguyên, ngày 3 tháng 10 năm 2019

Tác giả

Nguyễn Trung Thành

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới sự giúp đỡ, chỉ bảo tận tình của thầy hướng dẫn TS. Hồ Ngọc Sơn.

Tôi xin cảm ơn Ban quản lý, tập thể cán bộ Vườn quốc gia Phia Oắc - Phia Đén huyện Nguyên Bình, tỉnh Cao Bằng cùng toàn thể nhân dân các xã Thành Công; Quang Thành; Phan Thanh, Hưng Đạo và Thị trấn Tĩnh Túc của huyện Nguyên Bình, tỉnh Cao Bằng đã giúp đỡ và tạo điều kiện để tôi hoàn thành đề tài.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến các thầy cô giáo khoa Lâm học, Phòng Đào tạo (bộ phận sau Đại học) trường Đại học Nông Lâm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi giúp tôi có thể học tập và nghiên cứu.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới toàn thể gia đình và bạn bè đã luôn cổ vũ, động viên tôi trong suốt thời gian qua. Trong quá trình thực hiện luận văn do còn nhiều hạn chế về mặt thời gian và kinh phí cũng như trình độ chuyên môn nên không tránh khỏi những thiếu sót. Rất mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của các thầy cô giáo, các nhà khoa học, cùng bạn bè, đồng nghiệp.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 3 tháng 10 năm 2019

Tác giả

Nguyễn Trung Thành

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CÁC TỪ VIẾT TẮT	vi
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	vii
DANH MỤC CÁC HÌNH.....	viii
MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu nghiên cứu của đề tài	3
3. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài.....	3
3.1. Ý nghĩa khoa học	3
3.2. Ý nghĩa thực tiễn.....	3
TỔNG QUAN VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU	4
1.1. Tổng quan kết quả nghiên cứu trên thế giới.....	4
1.2. Tổng quan kết quả nghiên cứu ở Việt Nam	6
1.3. Những nghiên cứu về thảm thực vật, đa dạng thực vật và các loài thực vật làm thuốc ở Cao Bằng và khu vực nghiên cứu	15
1.4. Điều kiện tự nhiên - Kinh tế xã hội khu vực nghiên cứu	17
1.4.1. Vị trí địa lý.....	17
1.4.2. Đặc điểm địa hình, địa mạo	18
1.4.3. Đặc điểm địa chất, thổ nhưỡng.....	19
1.4.4. Đặc điểm khí hậu, thủy văn	20
1.5. Điều kiện kinh tế xã hội khu vực nghiên cứu.....	21
1.5.1. Dân số, lao động	21
1.5.2. Tình hình phát triển kinh tế.	22
Chương 2	24
ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU.....	24

2.1. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	24
2.2. Nội dung nghiên cứu	24
2.3. Phương pháp nghiên cứu	24
2.3.1. Phương pháp kế thừa	24
2.3.2. Liệt kê tự do	25
2.3.3 Điều tra theo tuyến với người cung cấp thông tin quan trọng	26
2.3.4. Điều tra theo Ô tiêu chuẩn (OTC):	29
2.3.5. Phương pháp thu mẫu thực vật	29
2.3.6. Phương pháp phân tích mẫu vật.....	29
Bản đồ hành chính huyện Nguyên Bình.....	30
Khu vực 05 xã thuộc Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén	30
Chương 3	32
KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU.....	32
3.1. Danh lục các loài thực vật tại Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén huyện Nguyên Bình, tỉnh Cao Bằng.	32
3.2. Đa dạng thành phần loài cây thuốc tại Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén	32
3.2.1. Đa dạng các taxon.....	32
3.2.2. Đa dạng ở mức độ họ.....	35
3.2.3. Đa dạng ở mức độ chi.....	36
3.3. Đa dạng các thành phần loài cây thuốc trong các trạng thái thảm thực vật tại Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén	37
3.3.1. Đa dạng các bậc taxon cây thuốc trong các trạng thái thảm thực vật	37
3.3.2. Đa dạng các họ trong từng trạng thái thảm thực vật.....	39
3.3.3. Thành phần loài cây thuốc trong trạng thái thảm cỏ.....	42
3.3.4. Thành phần loài cây thuốc trong trạng thái thảm cây bụi.....	44
3.3.5. Thành phần loài cây thuốc trong rừng trồng Thông	47
3.3.6. Thành phần loài cây thuốc trong rừng thứ sinh.....	48
3.4. Đa dạng thành phần dạng sống của các loài cây thuốc	50

3.5. Đa dạng về các bộ phận làm thuốc của các loài cây thuốc.....	52
3.6. Đa dạng về kiểu dạng cây dùng làm thuốc.....	55
3.7. Đa dạng về các bệnh chữa trị.....	56
3.8. Tình hình sử dụng cây thuốc ở địa phương và một số bài thuốc thu thập được.....	59
3.9. Danh sách các loài cây thuốc quý hiếm ở khu vực nghiên cứu.....	61
3.10. Một số bài thuốc được đồng bào dân tộc sử dụng	63
3.11. Giải pháp bảo tồn và phát triển một số loài cây thuốc.....	64
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ	68
1. Kết luận	68
2. Đề nghị.....	69
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	69

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU, CÁC TỪ VIẾT TẮT

Viết tắt	Viết đầy đủ
DLĐCT	Danh lục đỏ cây thuốc
SĐVN	Sách đỏ Việt Nam
EN	Nguy cấp
VU	Sẽ nguy cấp
IUCN	<i>International Union for Conservation of Nature</i> -Hiệp hội quốc tế bảo vệ thiên nhiên
KVNC	Khu vực nghiên cứu
NĐ-CP	Nghị định - Chính phủ
NXB	Nhà xuất bản
ODB	Ô dạng bản
OTC	Ô tiêu chuẩn
VQG	Vườn quốc gia
WWF	Quỹ quốc tế bảo vệ thiên nhiên
WB	Ngân hàng thế giới
WHO	Tổ chức y tế thế giới
FAO	Tổ chức lương thực và Nông nghiệp Liên hợp quốc
UNEP	Chương trình môi trường Liên hợp quốc

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1: Diện tích quy hoạch vườn quốc gia Phia Oắc - Phia Đén.....	17
Bảng 1.2. Dân số tại khu vực nghiên cứu	22
Bảng 3.1. Sự phân bố các họ, chi, loài trong các ngành thực vật.....	32
Bảng 3.2. Thành phần các bậc taxon cây thuốc ở Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén.....	33
Bảng 3.3. Số lượng họ, chi, loài cây thuốc trong ngành Ngọc lan.....	34
Bảng 3.4. Các họ cây thuốc đa dạng nhất trong khu vực nghiên cứu	35
Bảng 3.5. Thống kê 10 chi đa dạng nhất tại khu vực nghiên cứu	36
Bảng 3.6. Sự phân bố các bậc taxon thực vật làm thuốc trong các trạng thái thảm thực vật ở Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén	37
Bảng 3.7. Các họ có số loài cây thuốc nhiều (từ 2 loài trở lên) trong các trạng thái thảm thực vật ở khu vực nghiên cứu	39
Bảng 3.8. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở trạng thái thảm cỏ ở Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén	42
Bảng 3.9. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở thảm cây bụi tại KVNC.....	44
Bảng 3.10. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng trồng thông tại KVNC	47
Bảng 3.11. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng thứ sinh tại KVNC.....	49
Bảng 3.12. Sự phân bố các nhóm dạng sống	51
Bảng 3.13. Số lượng các bộ phận của cây thuốc được sử dụng.....	52
Bảng 3.14. Dạng thân của các loài cây thuốc được đồng bào dân tộc ở Vườn quốc gia Phía Oắc - Phia Đén.....	55
Bảng 3.15. Sự đa dạng về số loài cây thuốc chữa trị các nhóm bệnh	57
Bảng 3.16. Một số cây thuốc thường dùng và khai thác để bán.....	60
Bảng 3.17. Các loài cây thuốc quý hiếm ở khu vực nghiên cứu.....	62

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 3.1. Phân bố của các bậc taxon cây thuốc tại KVNC	33
Hình 3.2. Phân bố các loài cây thuốc trong các trạng thái thảm thực vật ở KVNC ...	38
Hình 3.3. Phân bố các loài cây thuốc ở trạng thái thảm cỏ	43
Hình 3.4. Phân bố của các họ, chi, loài cây thuốc ở thảm cây bụi tại KVNC	45
Hình 3.5. Phân bố của các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng trồng thông tại KVNC.....	47
Hình 3.6. Phân bố của các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng thứ sinh tại KVNC	49
Hình 3.7. Tỷ lệ dạng sống các loài cây thuốc ở KVNC	51
Hình 3.8. Tỷ lệ bộ phận cây thuốc được sử dụng ở KVNC.....	53
Hình 3.9. Tỷ lệ kiểu dạng thân cây thuốc được sử dụng ở KVNC.....	55